

7. APOKALYPTICKÍ JAZDCI /ROZLOMENIE ŠTYROCH PEČATÍ

(Zjavenie Jána 6,1-7)

(2.videnie. Sedmopečatná kniha. Otvorenie štyroch pečatí. Jazdci)

*

(Ján) **uvidel Baránka, ktorý otvoril jednu (prvú) zo siedmich pečatí (Knihy) a počul jednu zo štyroch (apokalyptických) bytostí volať: Pod'!** (Boží rozkaz; výzva nie je určená Jánovi, ale jazdcovi na koni; nastal čas, aby sa začal plniť obsah Knihy). (Ján) **uvidel bieleho koňa a na ňom sedel jazdec, ktorý mal luk a dostal veniec víťaza. Keď** (Baránok) **otvoril druhú pečať, zvolala druhá bytosť: Pod'!** Vyšiel červený kôň a na ňom sedel jazdec, ktorý mal moc zbaviť zem pokoja, aby sa ľudia vraždili. Dostal meč. Keď (Baránok) otvoril tretiu pečať, tretia bytosť zvolala: Pod'! Vyšiel čierny kôň a na ňom sedel jazdec a v ruke držal váhy. Spomedzi štyroch bytostí sa ozval hlas: Miera pšenice za denár a tri miery jačmeňa za denár; oleju a vínu však neuškod'! Keď (Baránok) otvoril štvrtú pečať, štvrtá bytosť zvolala: Pod'! Vyšiel plavý kôň a jazdec na ňom sa volal smrť a za ním išlo podsvetie (smrť ako démonická bytosť, ktorá zhromažďuje do svojej ríše obeti). Jazdci (poslovnia Božieho hnevu) dostali moc nad štvrtinou zeme (symbolická hodnota čísla štyri; celosvetové pôsobenie jazdcov), zabíjať mečom, hladom a morom (odkaz na hebr. *deber*, ktoré znamená súčasne mor a smrť; citát z Ezechiela 14,21) a divou zemskou zverou (odkaz na Ezechiela 14,21; príroda sa opäť zmocní toho, čo jej človek vyrval).

Každá doba volila iný prístup a v tejto vari najznámejšej apokalyptickej kapitole hľadala iné skryté a tajomné odkazy. Všeobecná zhoda panuje iba v tom, že text predstavuje Krista ako vládcu nad dejinami a apokalyptickí jazdci sú nástrojmi na presadenie jeho vlády, čiže treba ich vnímať ako celok, nie jednotlivo; sú pohromami a predzvest'ou posledného súdu a farba koňa upozorňuje na druh skazy, ktorá má prísť. Udalosti, ktoré nastali po rozlomení pečatí, komentátori vnímali ako predpoveď i minulosť, ktorú človek prežil, čo je v súlade s predstavou Knihy života popísanej zvonku i zvnútra. Obrazy nebeských jazdcov, koní a ich farba odkazujú na starozákonné texty: štyri kone zapriahnuté do štyroch kovových (bojových) vozov Ducha Božieho (Zachariáš 1,8; 6,2), ohnivé kone z nanebovstúpenia proroka Eliáša (2Kráľov 2,11; 6,17), päť nebeských jazdcov, ktorí sa postavili na čelo Židov pred rozhodujúcou bitkou so seleukovským panovníkom Antiochom V. Eupaterom (2Machabejských (10,29). To všetko sú však iba vyjadrovacie prostriedky, ktoré apokalyptik volí, lebo vie, že pre jeho súčasníkov budú zrozumiteľné. Dôležitejší je vlastný obsah veršov Zjavenia a symbolika, daná farbou koní a výstrojom jazdcov. Piaty jazdec - Kráľ kráľov z textu 19,11 do tematického celku apokalyptických jazdcov nepatrí, hoci ich účinkovanie pripomína (pozri kapitola *Videnie jazdca menom Pravý a Verný*).

Niektorí, predovšetkým starší komentátori rôzneho zamerania, hľadali v tejto pasáži konkrétne historické udalosti, aktuálne dianie, symboly alebo mytologické pozadie. Podľa uhla ich pohľadu prvý jazdec - víťazný dobyvateľ – podľa niektorých predstavoval partského kráľa Vologeza, ktorý roku 62 prinútil Rimanov ku kapitulácii, alebo jazdec odkazoval na celý národ *Partov (pri boji používali luk), alebo na Rimanov, ktorí prahli po moci a šírili

zlo - vojnu (ako triumfátori vstupovali do miest na bielom koni). Alebo odkazoval na perzského boha slnka Mitru (jazdil na voze ťahanom bielymi koňmi). Alebo v kladom hodnotení ukazoval na víťazné a postupujúce evanjelium, alebo Krista (nakoľko však štyria jazdci tvoria jednotu, súčasný výklad identifikáciu Krista ako jazdca na bielom koni vylučuje).

Druhý jazdec mohol stelesňovať protirímske povstanie v Británii roku 61, ktoré si vyžiadalo 150 tisíc životov, alebo symbolizoval vojnu obecnú (červená farba koňa - symbol krvi, meč - symbol vojny), alebo celkový rozklad v Rímskej ríši. Alebo odkazoval na Matúša 10,34 a na Kristove slová, že neprišiel, aby priniesol pokoj, ale meč. Alebo odkazoval na boha vojny.

Tretí jazdec (čierna farba koňa a váhy) podľa historického pohľadu stelesňoval hlad z roku 62, ktorý zachvátil Arménsko a Palestínu (podľa Žalospevu 4,8-9 a Jóba 30,30 čierna farba značí biedu a neúrodu). Alebo odkazuje na Domitianov výnos z roku 92 o cenách obilia, alebo na obdobie neúrody obilia, ktoré pripadlo na rok v znamení Váh; aj keď vtedy bola mimoriadna úroda oleja a vína. Hlas o neškodení vínu a oleju podľa týchto výkladov môže odrážať fakt, že ľudia z biedy ničili olivové háje a vinice, lebo z ich výnosov sa nedalo vyžiť, alebo s nimi hospodári neúsporne nakladali. Alebo ide o narážku na kultové používanie oleja a vína (pozri kapitola *Hrozna hnevu*). Alebo ide o odkaz na Domitianov výnos o zničení polovice viníc v provinciách. Podľa iného výkladu tretí jazdec predstavoval boha úrody, obilia, ktorý sa premenil na štvrtého jazdca, na boha hladomoru.

Štvrtý jazdec predstavoval mor (gr. **chlóris** – plavý - pripomína mŕtvolnú farbu; gr. **thanatos** v staroveku označovalo smrť aj mor). Alebo išlo o súhrn obetí, ktoré si vyžiadal mor.

V umeleckom poňatí stelesňovali dobové nešťastia, najmä vojnu, hlad, mor a smrť. Hoci jestvovali odchýlky, mor zvyčajne predstavoval jazdec s lukom na bielom koni, vojnu jazdec s vytaseným mečom na červenom alebo ryšavom koni. Hlad stelesňoval jazdec s váhami na čiernom koni. Smrť vystupovala v podobe kostlivca s kosákom, trojzubcom (odkaz na podsvetného vládcu Hádesa, peklo) a kopijou sediaci na plavom koni. Jazdci sa rútia krajinou a kopytá zvierat drvia postavy na zemi, čím pripomínajú tému *Živelné pohromy z Rozlomenia 6. pečate*.

Apokalyptickí jazdci sa nazýva tretí grafický list Apokalypsy Dürerovej a je jedným z najznámejších a najviac publikovaných autorových diel. Niektorí historici umenia vykladajú šik Dürerových jazdcov, zrážajúcich všetko, čo im stojí v ceste, ako zosobnenie víťazstva vojny, hnevu a smrti (spoločenská klíma Dürerovej doby). Jazdec s váhami v ruke v strede výjavu údajne predstavuje hlad alebo Božskú spravodlivosť, lukostrelec v pravej časti kompozície symbolizuje mor.

O pätnásť rokov neskôr, roku 1513, vytvoril Dürer ďalší grafický list s jazdcom. Dnes je známy ako Rytier, smrť a diabol. Má symbolický charakter a ladením (temná osudovosť) stojí kdesi medzi varovnou naliehavosťou Jánovho Zjavenia a filozofiou márnosti typu *vanitas (lebka v ruke Smrti a presýpacie hodiny pri podpise autora). Pochmúrnosť a tajomnosť diela viedli k množstvu rôznych, často protikladných výkladov.

*

Štvrtina zeme, ktorá má byť zničená po otvorení štyroch pečatí Knihy života, nepredstavuje presný počet obetí poslov Božieho hnevu, ale podobne ako číslo 144 tisíc v 7.kapitole (pozri kapitola *Poznačenie Božích služobníkov*) nesie v sebe symbolickú hodnotu čísla štyri. Štvrtina zničenej zeme je vyjadrením veľkosti Božej moci, sily Božieho hnevu a veľkosti trestu.

V číselnej symbolike vystupuje **štvorka** ako číslo pozemskosti. Podľa antickej *kozmológie sú len štyri elementy (zem, vzduch, voda a oheň), z ktorých sa všetko skladá a ich kombináciou sa od seba líši. Dôležitú úlohu hrala štvorka pri orientácii v čase, ktorý v staroveku určovali fázy mesiaca (nov, narastajúci a ubúdajúci mesiac a úplnok). Ak chcel človek poznať svet, musel vykonať štyri cesty, ísť do štyroch svetových strán, dôjsť k štyrom koncom sveta, odkiaľ vanuli štyri vetry (pozri kapitola *Štyria anjeli chránia strom života*). Staroveký svet tvorili štyri veľké ríše: Novobabylónska, Médsko-Perzská, ríša Alexandra Veľkého a jeho nástupcov a Rímska ríša (Daniel 2; 7). Veľmi skoro začala byť štvorka považovaná za posvätné číslo. Predovšetkým filozoficko-náboženské hnutie pytagorejcov v 6.-4.st.pr.Kr. ju uctievalo ako svätú tetrakis (štvorakosť) a kultovo ju vyzývalo: „Buď nám milostivé, blažené číslo, ktoré si splodilo bohov i ľudí, Ty, svätá tetrakis, ktorá obsahuješ prameň a koreň večne plynúceho stvorenia...“. Božskú kvalitu pripisovali štvorke pytagorejci na základe súčtu prvých štyroch čísiel (1+2+3+4), ktorým dosiahli výsledné číslo desať, vyjadrujúce dokonalú plnosť. Stredoveká fyziológia rozlišuje štyri šťavy ľudského tela, ktoré určujú temperament človeka (hlien, krv, žľe a čierna žľe). Z pojmu čísla štyri vychádza štvorec, geometrické vyjadrenie poriadku, pevného spojenia, trvanlivosti a spoľahlivosti. Pre tieto vlastnosti štvorca mala väčšina domov štvorcový pôdorys alebo pravouhlú základňu. Najmohutnejšie stavebné diela na svete, pyramídy, mali tiež za základňu štvorec. Štvorku mali v oblúbe aj Rimania, čo sa odrazilo v štruktúre ich miest: staroveká Roma quadrata bola rozdelená dvomi osami na štyri časti, mestské štvrte (severovýchodná os - cardo a juhovýchodná os - decumanus sa krížili v pravom uhle a tvorili rošt ulíc).

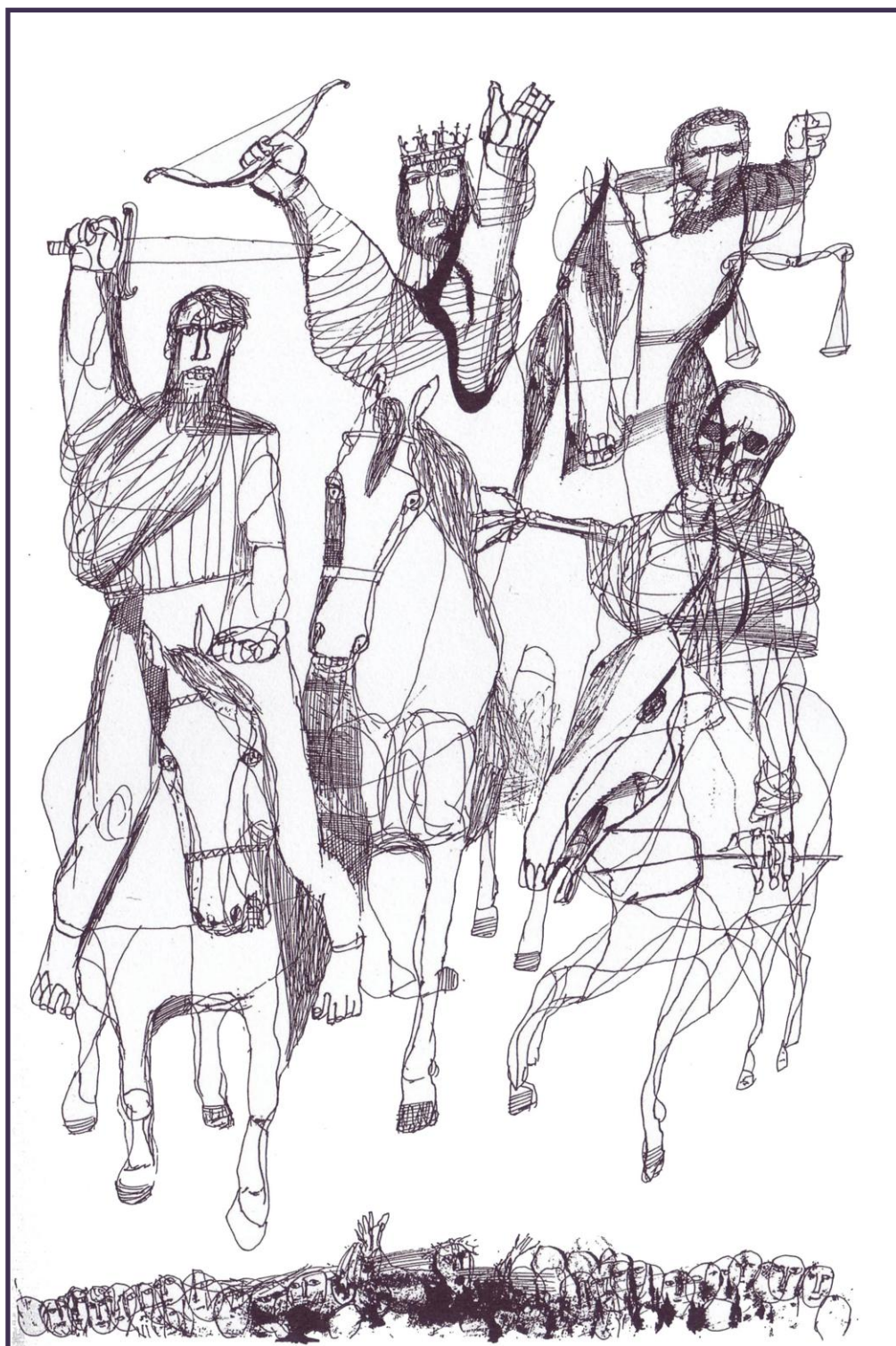
Biblické významy štvorky sa odvíjajú už z Božieho mena **Jahve**, ktoré má v hebrejčine štyri písmená (pozri Christologický cyklus I.: *JHWH*). Rajska záhrada Eden mala štyri uhly (Zjavenie 7,1; 0,8), vytekali z nej štyri rieky a vanuli štyri vetry (Genezis 2,10). Ezechiel videl štyri živé bytosti porovnateľné so štyrmi *Apokalyptickými bytosťami*.

Štvorka mala významné miesto v prorockej literatúre: štyri rohy - štyria nepriatelia Izraela, štyria kováči - štyria ochrancovia Izraela (Zachariáš 2,1-4); štyria apokalyptickí jazdci, štyri rohy oltára, štyria anjeli skazy (Zjavenie 9,14).

Nový zákon a kresťanská cirkev žije číslom štyri v samej podstate. Na štyroch evanjeliách je založená kresťanská viera. Cirkev vyhlásila štyri posledné (hlavné) veci človeka (smrť, súd, nebo a peklo) a vymenovala štyri stĺpy cirkvi (cirkevní otcovia Ambróz, †397; Augustín z Hippo Regia, †430; Gregor Veľký, †604; Hieronymus, †420). Sú štyri pôvodné liturgické farby, čierna, biela, zelená a červená (spojené so starovekou symbolikou štyroch živlov).

Najvýznamnejším kresťanským vyjadrením čísla štyri je kríž, ktorého symboliku podrobne rozpracovali cirkevní otcovia. Pre nich nebol iba znamením smrti, mučeníckym nástrojom, ale znamením života a symbolom zjednotenia: všetky smery jeho ramien sa zbiehajú v strede, v pôvodnom zdroji rajského prameňa. Rímsky kňaz a mučeník Hypolit (†235),

najvýznamnejší spisovateľ svojej doby v Taliansku, označil kríž za veľké kozmické znamenie, ktoré spája nebo a zem a objíma celý svet.

ŠTYRIA APOKALYPTICKÍ JAZDCI (20. STOROČIE) LAJOS SZALAY

APOKALYPTICKÍ JAZDCI (1478 – 1479) KOLÍNSKA BIBLIA

DREVOREZ

BOJÚJÍCI (1497 – 1499) ALBRECHT DŮRER

DREVOREZ Z APOKALYPSY

APOKALYPTICKÍ JAZDCI (19. STOROČIE) NAZARÉNSKA ŠKOLA

ŠTYRIA APOKALYPTICKÍ JAZDCI (980)
RUKOPIS APOKALYPSY Z VALLADOLIDU

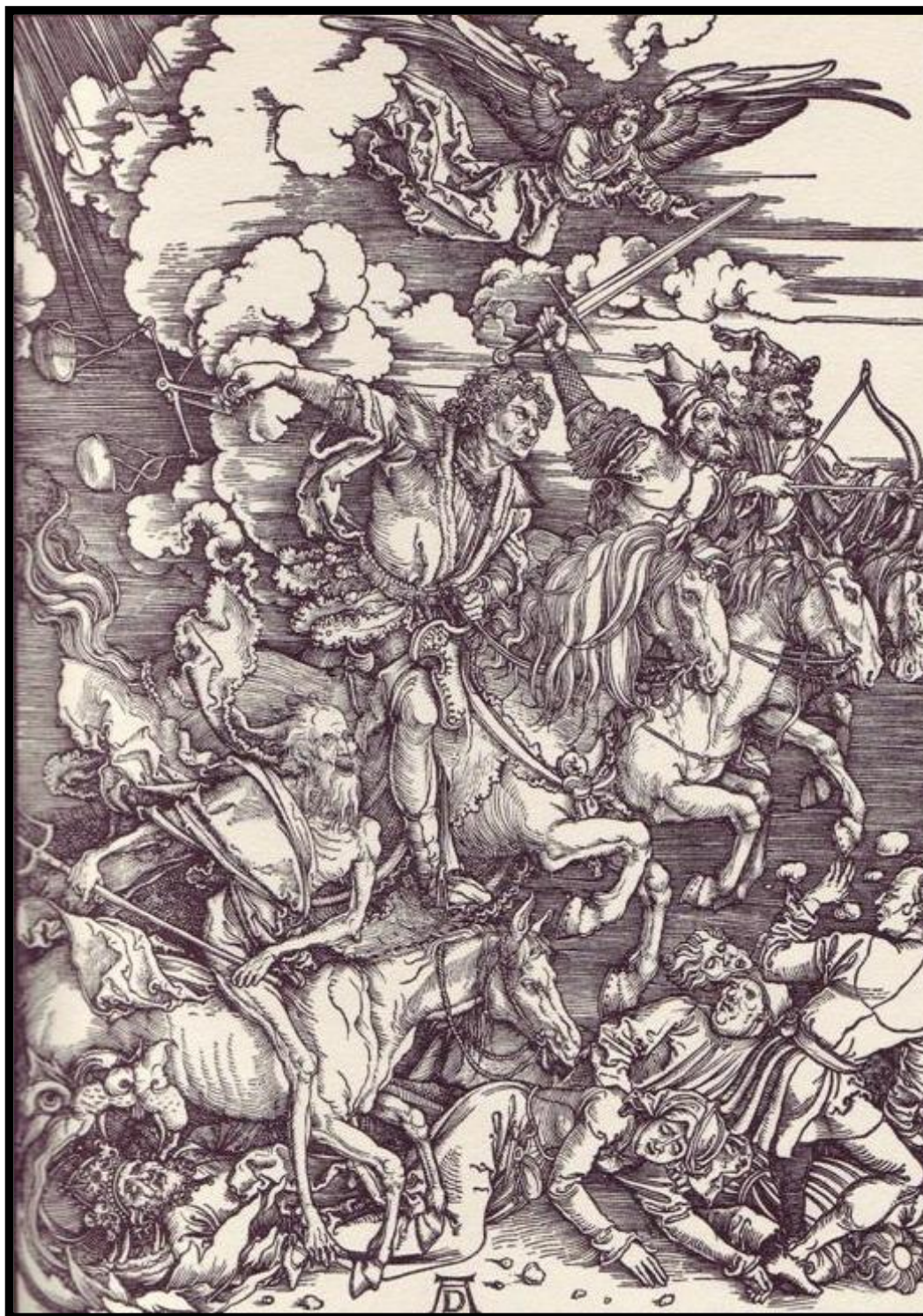
APOKALYPSA, APOKALYPTICKÍ JAZDCI, LÁMANIE PEČATÍ, JÁNOVO VIDENIE, TETRAMORF (11. STOROČIE)

APOKALYPSA ZO SAINT SEVER

APOKALYPSA, APOKALYPTICKÍ JAZDCI, LÁMANIE PEČATÍ, JÁNOVO VIDENIE, TETRAMORF (11. STOROČIE)

APOKALYPSA ZO SAINT SEVER

APOKALYPTICKÍ JAZDCI (1498) ALBRECHT DŮRER

DREVORYT

APOKALYPTICKÝ JAZDEC (1938 – 1945) MAX ŠVABINSKÝ

LITOGRAFIA